

STAJALIŠTA

Manipulacija iseljeničkim novcem kojom je uprljan i oštećen most povjerenja između dijaspore i domovine

Stjepo Martinović

Činjenica da sadašnja vlada, tek koji tjedan prije kraja mandata, pokreće istragu o (zlo)upotrebi novca što su ga hrvatski iseljenici, u najboljoj nakani da pomognu domovini u ratu, uplaćivali na račun jedne austrijske banke u Villachu, neizbježno i poprilično vonja na predizbornu »kajlu« stranici koju vodi središnji od osumnjičenih likova.

Naime, bilo je vremena da se počne rasvijetljavati ta prljava rabota - o kojoj se javno zna barem desetak godina - kao i dobra povoda, poput tužbe pred sudom u Klagenfurtu iseljenika Radovana Smokvine, jednog od onih koji se ne mogu pomiriti s tim da je njihov mukotrpno stečen novac završio na »nemjestu«, možda i u obliku nečijega džepa.

Ne ulazim u to kako je novac izmamljen iz »slamarica« našijenaca koji nisu žalili svog znoja pretvoreno u dolare, franke i marke, kako je i po čijem nalogu funkcionirao famozni »prolazni račun« u Villachu, a ni u što je onaj dio samo prikupljenoga (poznatog) iznosa sve (zlo)upotrijebljeno. Ne samo zato što je više nego perverzno »konverzija« tog novca iz namjene za nuždu za ružavanje hrvatskih branitelja - u godinama embarga i opće oskudice ratnog »hardware« - u sredstva stranačkog fonda bizarna imena i još ridikuloznije svrhe...

Naime, samo opako bolesan čovjek može doći na pomisao da nečiju tešku zaradu uštedevinu krčmi na pottemkinovski »rodnu kuću« Prvog predsjednika - koji niti je tamo rođen, niti bi »redizajniranu« nekadašnju birtiju u Velikom Trgovišću prepoznao kao svoj dom!

Loše je krenulo i prije Villacha

Srce problema je u besramnoj, višegodišnjoj i sustavnoj manipulaciji iseljeničkim novcem. Tom je manipulacijom uprljan i teško oštećen most povjerenja između dijaspore i domovine, odnosno legalne vlasti u njoj, a koji, objektivno promatrano, jedva da je ikad bio uspostavljen u onako čvrstoj i uvjerljivoj, višeslojnoj i iskrenoj kvaliteti kao što su sponse Izraela, Irske, Portugala, Italije, Poljske i Slovenije s njihovim iseljeništvom.

Jer, koliko god se mi o tome prepriali, tvrda je istina da je dijalog između hrvatske dijas-

Srce problema je u besramnoj, višegodišnjoj i sustavnoj manipulaciji iseljeničkim novcem... Manipulacija je počela još dok su ključni protagonisti kasnijega »državotvornog pokreta«, krajem osamdesetih, torbarili po dijaspори, uzimajući - bez priznanice i evidencije - goleme iznose »za našu stvar«, jasno, i bez najmanje namjere da ljudima koje su muzli ikad polože račun o utrošku njihova novca

pore i domovinskih institucija - onih koje personificiraju državu, odnosno službeno stajalište vlasti - krenuo loše debelo prije otvaranja famoznog računa u Villachu (i sličnih mu *check-pointa* za usmjerenje darovanog novca).

Manipulacija je počela još dok su ključni protagonisti kasnijega »državotvornog pokreta«, potkraj osamdesetih, torbarili po dijaspори, uzimajući - bez priznanice i evidencije - goleme iznose »za našu stvar«, jasno, i bez najmanje namjere da ljudima koje su muzli ikad polože račun o utrošku njihova novca.

Kobna simbioza kriminala i promašene politike

Bio sam svjedok - ranih devadesetih - tragikomične scene u predvorju ureda ondašnjeg premijera, kad je jedan od našijenaca, koji je donio ček na stotinu tisuća australskih dolara, očajavao što su mu, umjesto priznanice, vratili u ruke povelju »Predsjednikova vitez«, koja je mogla poslužiti bilo (ničemu, osim kao potvrda koju je on morao predočiti svima onima koji su imali udio u darovanom iznosu. Notorno je pritom da su najmanje davali, čak i kad su imali, oni koji su se izravno uključili u taj pokret, napustili posao i obitelj, te se priključili domovinskom krilu Hrvatske demokratske zajednice (u osnivanju). Zamjetno je da su - osim takvih - svoj novac »pregorjeli« i oni, ni najzdašnije ruke ni mnogobrojni, kojima nije bilo stalo do čistih računa, jer su slijepo vjerovali vodi koji im je obećao ostvarenje sna što je pod pepelom njihovih poraza, razočaranja i iseljeničkih frustracija tinjao punih 45 godina.

Međutim, najveća nesreća u tomu vrzinom kolu i jest bila maligna simbioza agresivno i anakrono-nacionalistički obojene politike - »oparene« neoliberalnim ambicijama o »Hrvatskoj do Zemuna« i »popunjavanjem pereca« na račun cjelovitosti Bosne i Hercegovine - i finansijskoga kriminala, odnosno teškog muljanja tuđim novcem i nestankom, u režiji vrhova vlasti, one prijeko potrebne granice između državnog, odnosno narodnog, i stranačkog, pa i privatnog.

Tako se, na hranjivoj podlozi preuzetne autokracije i partijskoga klijentelizma, razbuktala simbioza mesijanskog »državotvorstva« i ordinarnog »pranja novca« u zakladama patetičnih imena, s tim što bi se tako »izblajhanim« dolanima, francima i markama potom zameo svaki trag.

Šteta, pak, koja je time nanesena odnosima između domovinske i iseljene Hrvatske,

Hrvatskoj neobično nalik onim kurtoaznim, ali ne i pretjerano srdačnim susretima našijenaca u posjetu »starome kraju« kasnih osamdesetih, kad više nije bilo otvorene antipatije, ali ni naprasne srdačnosti u njihovim kontaktima.

I te kako bi dobro bilo, za obje strane, da je drukčije, da je dijalog domovinske i raseljene Hrvatske iskren i in-

cionalni interes jači od ekonomske logike.

Brljotina bivše vlasti na štetu odnosa iseljeništa i domovine ne odražava se pogubno samo na razini interesa dijaspore za ulaganje u Hrvatskoj. Iskreno, mislim da je, više nego otimačina novca s računa u Villachu, tome pridonijelo Tuđmanovo darivanje velikih poduzeća njegovim sponzorima i milijnicima, kao i Račan-

Naime, treba shvatiti i prihvatiti da su naši ljudi, žrtve prijevare bivših moćnika, svoj novac stekli u teškim uvjetima. Doslovce su ga skinuli s računa za uzdržavanje svojih obitelji, kupnju kuće ili školovanje djece, i to u zemljama u kojima nije uobičajeno da novac darovan za javnu stvar nekažnjeno nestane u pljesku manipulacije, kao što smo mi u domovini odavno svikli da

Brljotina bivše vlasti na štetu odnosa iseljeništa i domovine ne odražava se pogubno samo na razini interesa dijaspore za ulaganje u Hrvatskoj. Iskreno, mislim da je, više nego otimačina novca s računa u Villachu, tome pridonijelo Tuđmanovo darivanje velikih poduzeća njegovim sponzorima i milijnicima, kao i Račanovo kašnjenje u preoblikovanju zakonskog ambijenta za strana ulaganja i suzbijanju korupcijske kuge

između nacionalnoga korpusa u zemlji i svih hrvatskih generacijskih, ekonomsko-socijalnih, regionalno-kulturnih zajednica diljem svijeta - netherjlija je.

Jer, onomu, ni najmanje malobrojnom, dijelu naših ljudi izvan domovine koji su, ražočarani muljanjem bivše vlasti, svoj odnos s Hrvatskom opet sveli na nostalgčno-turističku razinu, kao za nekadašnjeg režima, sad se uključio povelik korpus ljudi hrvatskih korijena koji ne vjeruju ni aktualnoj vlasti, jer se nije pravodobno i energično obračunala s tom i takvom baštinom prethodne.

Opet iz osobnog iskustva mogu reći da su današnji susreti naših iseljenika i vodećih ljudi njihovih zajednica s nositeljima dužnosti u Republici

tenzivan, višeslojan i usredotočen na one konstante koje su u osnovi sjajnih odnosa matica i iseljeništa mnogih »dijasporom bogatih« zemalja.

Udar u same temelje partnerstva

Takve su, primjerice, Irska i Portugal, kojima su njihovi ekonomski oporavi i razvijaju do razine prijema u Europsku uniju, ili Poljske, Mađarske i Češke, gdje su iseljenici, bilo ostajući u zemljama useljenja ili kao povratnici, znatan ulagački korpus, posebice zato što ne slijede striktno logiku oplemenjivanja kapitala, nego investiraju i ondje gdje je na-

novo kašnjenje u preoblikovanju zakonskog ambijenta za strana ulaganja i suzbijanju korupcijske kuge. Ta je malverzacija udarila u same temelje partnerstva koje je tako teško (iz)graditi, a tako lako narušiti.

se nikad ne izgrade ceste, plinovodi, škole ili bolnice za koje smo godinama prilagali famozne doprinose i uplate.

Zato je - kad se ta afera ogo- li do kosti - i te kako razložno pitanje: kakvi smo to ljudi, mi Hrvati, kad nismo u stanju

Austrijski će sud, sporo ali dostižno, nedvojbeno istjerati na čistac štakore koji su pojeli prilog Radovana Smokvine, a bude li sreće i Državno će odvjetništvo, u istrazi u zemlji, otići korak dalje od udaranja u predizborne talambase, pa bi »Villach Connection« mogao završiti i razbucavanjem vela tajne s jedne epizode beščišća propovjednika »državnog zavjeta«. To, međutim, može valjati samo kao početak, a nikako kao kraj prijeko nam potrebnoga »lustracijskog procesa« na relaciji domovina-dijaspora

Politika stručnjake za zaštitu stavila na slijepi kolosijek

Branimir Molak

Koliko još treba stradati ljudi, biti uništene imovine i okoliša elementarnim nepogodama i drugim krizama ili izvanrednim stanjima izazvanim djelovanjem ljudi da bi se u Hrvatskoj napravilo ono što je potrebno na njihovu obuzdavanju? Kolika treba biti šteta od suše ili oluje s tučom da oni koji bi trebali poduzmu akcije na njihovu ublažavanju?

Zar treba u šumskim i poljskim požarima izgorjeti i sve preostalo da se odgovorni probude i prestanu se svadati za fotele i osobne povlastice i učine ono što je potrebno, tj. da dopuste izgradnju djelotvornog sustava za zaštitu i spašavanje stanovnika, dobara i okoliša?

Ciklus podijeljen na faze

U nas se pri pojavi svake krize obično dignu znatna medijska buka, potom se sve zaboravi i slijedeći put opet kuknjava.

Krize ili izvanredna stanja u Hrvatskoj u mirnodopskom vremenu dolaze, u prosjeku, oko 300 milijuna američkih dolara godišnje. Najveća je šteta od suše - 42 posto, slijede tuče, oluje, snijeg i mraz - 26 posto, potresi 17 posto. Požari (šest posto) i poplave (pet posto), koji su zanimljivi mas-medijima, malenog su udjela u ukupnim štetama.

Štete izazvane tehnologijom tj. čovjekovim djelovanjem (izuzev prometa) znatno su manje od onih izazvanih prirodom, iako se zbog njih često podigne povelika medijska buka, ali bi zbog osiromašenja i nezadovoljstva stanovništva zbog nekih vrsta takvih kriza (unutarnje

Krize ili izvanredna stanja, pa tako i suše, oluje s tučom, požari, poplave... ciklička su pojava kao što su to i one pojave izazvane djelovanjem ljudi, npr. nekontrolirana oslobađanja opasnih tvari, nesreće u nuklearnim elektranama, nemiri i terorizam, prekidi opskrbe, lomovi brana... Isto vrijedi i za ratove. Tko iz rata nije ništa naučio mogao bi ga ponovno doživjeti. Osnovno načelo upravljanja u krizama ili sustava zaštite i spašavanja stanovnika, dobara i okoliša je da se nešto korisno može napraviti i između dviju kriza

smetnje - terorizam i nemiri) mogle drastično porasti.

Štete izazvane agresijom na Hrvatsku znatno su veće nego su štete od mirnodopskih ugrožavanja (oko 14 tisuća poginulih, 30 tisuća ranjenih i izravne materijalne štete od oko 30 milijardi dolara) za što nitko nije odgovarao niti su namirene materijalne ratne štete.

Zna se da su krize ili izvanredna stanja, pa tako i suše, oluje s tučom, požari, poplave... ciklička pojava kao što su to i one pojave izazvane djelovanjem ljudi, npr. nekontrolirana oslobađanja opasnih tvari, nesreće u nuklearnim elektranama, nemiri i terorizam, prekidi opskrbe, lomovi brana...

Isto vrijedi i za ratove. Tko iz rata nije ništa naučio mogao bi ga ponovno doživjeti. Osnovno načelo upravljanja u krizama ili sustava zaštite i spašavanja stanovnika, dobara i okoliša je da se nešto korisno može napraviti i između dviju kriza. Ciklus je podijeljen na faze: ublažavanje, pripravnost, djelovanje i oporavak, u kojima treba provoditi niz aktivnosti.

Odgovornost na vlastima

Valjani planovi osnova su za reagiranje kada nastupi kriza i ne smije biti iznenađenja. Planove treba izraditi na razini županija, a ovisno o vrsti kriza za pojedine i na drugim razinama uprave.

Planove trebaju izradivati profesionalne organizacije za upravljanje u krizama.

Da bi se uopće moglo početi izradivati planove treba znati što ugrožava pojedinu zajednicu, dakle provesti analizu ugroženosti. Zatim je nužno postojanje jasnih zakonodavnih akata da se zna što su čije obveze i zadaci u sustavu zaštite i spašavanja.

Uz niz operativnih organizacija za djelovanje u slučaju krize treba postojati i uprava sustava koja koordinira cijeli posao, raspored njihovih za dataka i jasni međuodnosi. Važan je i sistem komuni-

stanovnika, dobara i okoliša u demokratskim državama na vlastima (kod nas županima i predsjedniku države), to je nužno da se vlast brine o pripremljenosti svoga područja za djelovanje u kriznim stanjima.

Sustav srušen kad je trećina zemlje bila okupirana

U svakoj organiziranoj državi koja se brine o blagostanju svojih stanovnika mora postojati profesionalna organizacija državne uprave koja se brine o upravljanju u krizama, odnosno o zaštiti i spašavanju svojih stanovnika, dobara i okoliša. Hrvatska bi morala ponovno imati takvu organizaciju.

Takav smo sustav u vrijeme Domovinskog rata, radi nužne obrane stanovništva, ubrzano izgrađivali pri ministarstvu obrane...

ranja kako među onima koji sudjeluju u aktivnostima u svim fazama kriza tako i sa stanovništvom putem medija. Posebno je važno imati bazu podataka o upotrebljivim resursima u krizama (ljudima, opremi...). Tek kada se to sve ima, moguće je izraditi planove.

U Hrvatskoj uglavnom ničega od spomenutog nema, pa je ono što se događa samo posljedica toga stanja. Kako je odgovornost za sigurnost

dobara i okoliša, jer je to primarno sigurnosno i gospodarsko pitanje svake zemlje. Dakako da bi i Hrvatska morala ponovno imati takvu organizaciju.

Naime, u Hrvatskoj zahvaćenoj velikosrpskom agresijom takav sustav smo u vrijeme Domovinskog rata, radi nužne obrane stanovništva, ubrzano izgrađivali pri ministarstvu obrane, od zatečene tzv. Civilne zaštite i smiješnih akcija NNNI, u moderan sus-

tav zaštite i spašavanja prema američkoj dogovoru.

Sustav je srušen u vrijeme kada je još gotovo trećina Hrvatske bila okupirana i to u najkritičnijim područjima za obranu: u Osječko-baranjskoj županiji (1. veljače 1994.), Vukovarsko-srijemskoj (Vinkovci: 4. veljače 1994.), Sisačko-moslavačkoj (Novska; 11. veljače 1994.), Dubrovačko-neretvanskoj (28. veljače 1994.).

Razorena je središnja organizacija i rastjeran najkvalificiraniji kadar, a one koje nisu otjerali rasporedili su na posve neprimjerena mjesta s ob-

zacija koje bi trebale biti povezane u cjelovit sustav, pa bi uspostava suvisle organizacije za upravljanje sustavom zaštite i spašavanja, u kojoj bi se znalo što su čije obveze i prava, nekima od njih smetalo u njihovim materijalnim interesima.

Uspostava takvog sustava iznimno je važno sigurnosno pitanje, a u nas se samo raspravila o tzv. tajnim službama kojima je, čini se, najvažniji zadatak skupljanje informacija za međusobne obračune političara. Uz to je politika struku i stručnjake, pogotovo ako su bili branitelji, stavila na slijepi kolosijek.

Sva neorganiziranost društva naročito se pokazala ove godine i rezultirala golemim materijalnim štetama od suše i poljskih i šumskih požara. Političare u borbi za zadržavanje fotele i privilegija (po- zornici izbora - izbori prije iz- bora kao u Sjevernoj Koreji) ova tema ne zanima, a uz to, odnosi u društvu izazvani tzv. tranzicijom nisu dobar za uspostavu i funkcioniranje sustava u kojem je solidarnost u akcijama važan čimbenik.

Stanovnici oplaćakani i osiromašeni tzv. pretvorbom i privatizacijom nemaju motiva da se uz profesionalce uključe u akcije zaštite i spašavanja. Vjerojatno će tek neizbježna nacionalizacija dobira otetih stanovništva od 1991. do danas ostvariti uvjete za boljitak života na ovim prostorima pa tako i za funkcioniranje sustava zaštite i spašavanja.

Struka i stručnjaci na slijepom kolosijeku

Vrijedi spomenuti da je čak i Unprofor, imajući vrlo visoko mišljenje o našim mogućnostima, u jesen 1993. tražio zaštitu našeg sustava za svoje snage (600 do 700 osoba u središnjem uredu u zagrebačkoj Illici) od potencijalnoga napada srpskog agresora. Politika je, umjesto da iskoristi tu činjenicu i objasni svijetu što se događa u Hrvatskoj, srušila sustav i pokazala totalnu nebrigu za stanovništvo. U svibnju 1995. raketiran je Zagreb.

Zašto se to dogodilo sa sustavom? Problem je jer se političari ne brinu o stanovnicima nego samo o sebi, a mnogi je tzv. operativnih organi-

časno i pošteno, transparentno i odgovorno, postupiti ni u tako osjetljivoj stvari?

Koliko možemo vjerovati jedni drugima, koliko vjerujemo onima koje smo izabrali i ovlastili da vode javne poslove? Što je ostalo od našeg samopouzdanja i one impresivne socijalne energije iz godina obrata?

Kako možemo uopće govoriti o zajedničkom nazivniku našega cjelokupnog, domovinskog, manjinskog u drugim državama, staroiseljeničkog u preoceanicnom svijetu, novo-iseljeničkog u zemljama »gastarbajterije«, najnovije-iseljeničkog odlaska mladih i obrazovanim tribunom za kruhom ako je svaki naš susret s povijesnim izazovom, svaki naš prijelomni projekt, uprljan prevagom kriminalno-privatnoga nad transparentno-nacionalnim?

Zajedništvo temelj opstanka

Austrijski će sud, sporo ali dostižno, nedvojbeno istjerati na čistac štakore koji su pojeli prilog Radovana Smokvine, a bude li sreće i Državno će odvjetništvo, u istrazi u zemlji, otići korak dalje od udaranja u predizborne talambase, pa bi »Villach Connection« mogao završiti i razbucavanjem vela tajne s jedne epizode beščišća propovjednika »državnog zavjeta«.

To, međutim, može valjati samo kao početak, a nikako kao kraj prijeko nam potrebnoga »lustracijskog procesa« na relaciji domovina-dijaspora. Životno trebamo jedni druge. Nije prirodno - a još manje ide u prilog našoj boljoj budućnosti i održanju u svijetu između čekića globalizacije i nakovnja samovlašća jedine preostale veselice - da između nas u zemlji i zajednice hrvatskih korijena u iseljeništvu zjape ponori nepovjerenja, sumnje, netrpeljivosti čak. Zajednički nazivnik zamršene formule našeg opstanka jest u prepoznavanju temelja interakcije, u kovanju sinergije iz »čistih računa i duge ljubavi« među nama.

Oni koji prepoznaju svoj, makar kako malen bio, udjel u odgovornosti za raščišćavanje nataloženog mulja i koji se late, makar kako skromnim snagama, htijenjem i imaginacijom, razbistravanje hrvatske rijeke, svakako će pridonijeti da se ona ne izgubi u mutnim vodama oceana globalizacije.

Autor je novinar i publicist iz Zagreba.